

OPĆINA TUZLA

DUGOROČNA STRATEGIJA RAZVOJA OPĆINE TUZLA

II faza

STRATEŠKE ORIJENTACIJE RAZVOJA DO 2015. GODINE

Tuzla, mart 2003.

IZVOĐAČ: Ekonomski institut Tuzla

AUTORI: Dr. Kadrija Hodžić
Dr. Muharem Klapić
Dr. Mirsad Kikanović

TEHNIČKA OBRADA: Ekrem Sinanović
Ranko Mitrović

"Lokalni ekonomski razvoj se zasniva na principu da bogatstvo u lokalnim zajednicama ne stvara država nego privatna preduzeća koja ovise o povoljnim lokalnim poslovnim uslovima u stvaranju prosperiteta. Lokalne vlasti imaju ključnu ulogu u stvaranju povoljnog okruženja za rast i razvoj preduzeća."

S a d r Ź a j	Strana
Background.....	5
1. Metodološke napomene	5
2. Referensa.....	7
IDENTIFIKOVANI PROBLEMI I MOGUĆNOST!	8
1. Rezultati SWOT analize za općinu Tuzla.....	9
2. Rezultati SWOT analiza za sektor poduzetništva	10
3. Rezultati SWOT analiza komunalnih djelatnosti	10
4. Zaključna ocjena o socioekonomskom stanju općine Tuzla	12
VIZIJA, MISIJA	13
2.1. Vizija: Tuzla nakon 15 godina	13
2.2. Misija i sistem vrijednosti.....	14
STRATEŠKI CILJEVI.....	15
1. Nova filozofija privrednog razvoja.....	16
Nužnost i principi promjene	16
Komponente strateških ciljeva	17
Projektne ideje.....	18
2. Ugodna i efikasna komunalna infrastruktura	20
Nužnost i principi promjene	20
Pregled stanja komunalnih djelatnosti	21
Komponente strateških ciljeva	24
Projektne ideje.....	25
3. Dostizanje i promocija ekološki zdrave sredine	30
Nužnost i principi promjene	30
Pregled stanja zemljišta, vode i vazduha	31
Komponente strateških ciljeva	33
Projektne ideje.....	34
4. Podrška unapređenju ljudskih potencijala.....	36
Nužnost i principi promjene	36
Komponente strateških ciljeva	37
Projektne ideje	38
5. Efikasan sistem upravljanja	39
Nužnost i principi promjene	39
Komponente strateških ciljeva	40
Projektne ideje.....	41
6. Skladan odnos sa regionalnim okruženjem	42
Nužnost i principi promjene	42
Komponente strateških ciljeva.....	43
Projektne ideje.....	44

BACKGROUND

1. Metodološke napomene

Metodološki pristup u izradi *Dugoročne strategije razvoja općine Tuzla* odražava usvojeni proces strateškog planiranja. Ovaj se pristup bazira s jedne strane, na detaljnom razumijevanju socijalno-ekonomske sredine, a s druge, na demokratskom i odgovornom procesu, koji kao svoje primarno obilježje, karakterizira uključivanje zainteresovane javnosti u definisanje strateških orijentacija u razvoju Općine.

Shodno ovakvom pristupu, proces izrade Dugoročne strategije razvoja općine Tuzla je podijeljen u dvije faze:

<p>I faza</p> <p>Socioekonomski pregled općine Tuzla</p> <p>Odgovara na pitanje: Gdje smo sada?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Položaj općine u okruženju • Analiziranje lokalne ekonomije i socijalnih prilika
<p>II faza</p> <p>Strateške orijentacije razvoja općine Tuzla do 2015. godine</p> <p>Odgovara na pitanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • "Gdje želimo da budemo?" • "Kako želimo da stignemo tamo? " 	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj ekonomske vizije grada • Razvoj strateških ciljeva za ostvarenje ekonomske vizije • Planovi akcija • Monitoring

Koncipiranju II faze se pristupilo nakon urađene i na Općinskom vijeću usvojene I faze: *Socioekonomskog pregleda općine Tuzla*.

U izvjesnom smislu smo u ovom pristupu odstupili od strukturiranih postupaka u shemi strateškog planiranja. Naime, SWOT analize, koje omogućavaju razumjevanje komparativnih i konkurentskih pozicija Općine u odnosu na druge (snage, slabosti, prijetnje), kao i identificiranje pitanja (prilika) koje se mogu riješiti, premjestili smo u drugu fazu našeg istraživanja, koju smo uglavnom usmjerili na javnu percepciju građana po mjesnim zajednicama, kao i rasprave u okviru stručnih krugovima. Na ovim smo radionicama nakon sumiranja svih prikupljenih informacija s učesnicima radionica izvodili SWOT analize, razvijali viziju razvoja Općine, strateške ciljeve za ostvarenje ekonomske vizije i opće planove akcija, zbog čega i nismo ni razdvajali prikazivanje dobijenih rezultata.

(1) Za **aktiviranje građana**, kao ravnopravnih i nužnih partnera u procesu strateškog planiranja, za učešće u radionicama koristili smo infstrukturu i pomoć općinske administracije, što je uključivalo još informisanost građana o čitavom procesu putem lokalnih medija.

Poziv na participiranje građana omogućio je fokusiranje na dileme i probleme koje se su od najvećeg značaja za stanovništvo. U vrijednosno-političkom smislu njihovo učešće je omogućilo demokratizaciju pristupa i autentičnije odgovore na pitanja identifikacije problema i strateškog razvoja mjesnih zajednica. U pojedinačnim radionicama je učestvovalo po 20-30 prijavljenih građana s područja

ogrupacija mjesnih zajednica (ukupno cca 200 građana). Mišljenja, prijedlozi i ideje građana su transparentno predstavljani na "flip chartu" (tabla za pisanje) i sintetizirani u izvještajnom pregledu u ovom dokumentu.

Sve MZ Općine grupisane su u sedam grupacija, a radionice u njima su organizovane po sljedećem rasporedu i dinamici:

- grupacija mjesnih zajednica Šiški Brod, Dobrinja, Bukinje, Mramor, Lipnica G., Lipnica, Lipnica S., Ljepunice (30.11.2002);
- grupacija mjesnih zajednica: Breške, Solina, Dokanj, D. Obodnica, G. Obodnica i Dragunja (15.12.2002);
- grupacija mjesnih zajednica: Slatina, Batva, Solana, Tušanj, Kreka (16.12.2002);
- grupacija mjesnih zajednica: Husino, Ljubače, Kiseljak, Pasci G., Par Selo (19.12.2002);
- grupaciju mjesnih zajednica: Stari Grad, Novi Grad I, Novi Grad II, Centar, Brčanska Malta, Sjenjak (21.12.2002);
- grupacija mjesnih zajednica: Grabovica, Simin Han, Slavinovići, Gornja Tuzla, Požamica (22.12.2002);
- grupacija mjesnih zajednica: Kula, Mejdan, Mosnik, Jala i Ši Selo (4.01.2003).

Facilitiranje svih ovih radionica izvršili su saradnici Ekonomskog instituta u saradnji sa nevladinom institucijom National Support Unit Tuzla.

(2) **Savjetovanja po stručnim krugovima** smo izveli kao: (2.1) radionice o poduzetništvu i (2.2) radionice o mjestu i ulozi komunalne infrastrukture u razvoju Općine.

2.1. Rasprave o poduzetništvu su u dva maha izvedene sa članovima Odbora za poduzetništvo općine Tuzla (26.12.2002. i 29.01.2003.).

2.2. Rasprava o mjestu i ulozi komunalne infrastrukture su izvedene sa menadžmentom komunalnih javnih preduzeća s područja općine Tuzla.

- prvi krug konsultacija: skupna rasprava o mjestu i ulozi komunalne infrastrukture: Rasprava održana u organizaciji sa Odborom za ekonomske odnose općinskog vijeća Tuzla 14.10.2002. (uz predstavnike komunalnih javnih preduzeća bili prisutni i općinske službe, te predstavnici Obrtničke komore Tuzla)
- drugi krug konsultacija: pojedinačni razgovori sa predstavnicima: "Centralnog grijanja", "Vodovoda i kanalizacije", "Komunalca", te odgovarajućih općinskih službi.

2. Referensa

Koncepciju pristupa izradi *Dugoročne strategije razvoja općine Tuzla* Ekonomski institut, kao nosilac izrade ove strategije, zasnovao je na:

1. Obavezujućem razvojnim regionalnim okvirom, proizašlog iz urađene *Regionalna strategija Tuzlanskog kantona 2002-2004* (februar, 2002), koji je pripremila Vlada tuzlanskog kantona u saradnji i finansijsku potporu EC.
Regionalni pristup uključujući koncept integrisane kantonalne (regionalne) i općinskih strategija razvoja, što pretpostavlja participaciju općine Tuzla u zajedničkim programima na relaciji skupina općina i općina — Kanton, a što čini djelokrug rada Regionalne razvojne agencije, zadužene za realizaciju regionalne strategije.
2. Modelu regionalnog ekonomskog razvoja koji je primjenjivan u EU i zemljama koje čekaju na pristup u EU, akogi uključuje efektivno načina rješavanje dva izazova: ekonomske regeneracije i ublažavanja socijalnih troškova tranzicije, - kreiranjem baze za odživi razvoj. U pitanju su, dakle, rješenja zasnovana na iskustvu EU i pristupu koji na ovim prostorima u saradnji sa lokalnim stručnjacima razvija EC. U tom smislu su primjenjeni konkretna metodologije i instrumenti vodica o "lokalnom ekonomskom razvoju", premljenim za, općine i lokalne davaoce poslovnih usluga u Bosni i Hercegovini,* koje na području Sjeveroistočne Bosne diseminira NGO "Taldi", Tuzla."
3. Facilitiranju radionica starteškog planiranja sa građanima po grupacijama mjesnih zajednica, koje je izvela NSU-Itineris (The National Support Unit of Itineris Development Cooperation Services) - nevladina neprofitna organizacija sa sjedištem u Briselu (predstavništvo za BiH smješteno u Tuzli od 1997).
4. Saznanju da je Općina Tuzla već poduzimala akcije koje su za cilj imale stvaranje dinamične poslovne klime, zasnovane na ekonomskoj valorizaciji kulturne tradicije grada i privlačenju kapitala.
5. Izradi socioekonomskog pregleda općine Tuzle i odgovarajućih SWOT analiza kao osnova za artikuliranje i donošenje strateških odluka.

* U pitanju su: "Vodič za brzi početak, knj. 1. (Prvi koraci u lokalnom ekonomskom razvoju. Uvod za opštine i lokalne davaoce poslovnih usluga u BiH) i "Vodič za brzi početak, knj. 2. (Instrumenti lokalnog ekonomskog razvoja).

II. IDENTIFIKOVANI PROBLEMI I MOGUĆNOSTI OPĆINE TUZLA

Problemi i mogućnosti općine Tuzla, čija identifikacija omogućava identifikaciju budućih trendova i izgradnju zajedničke VIZIJE budućnosti, elaborirani su na osnovu:

1. Zaključne ocjene *Socioekonomskog pregleda (stanje i mogućnosti) općine Tuzla*
2. Ocjene sudionika strateškog planiranja (građana po mjesnim zajednicama, preduzetnika i menadžmenta komunalnih usluga), iskazane metodom SWOT analiza^o.
3. Ocjene općinskog menadžmenta.

Identifikacija problema i mogućnosti razvoja općine Tuzla izvršena je, dakle, na osnovu izrađenog socioekonomskog pregleda općine Tuzle (I faza Strategije dugoročnog razvoja Općine), radionica po mjesnim zajednicama i odgovarajućih SWOT analiza, koje su uključivale razgovore s menadžmentom komunalnih djelatnosti i interesnom poduzetničkom grupom.

Na osnovu SWOT analiza uočavamo komparativne i konkurentske pozicije Općine i njenih vitalnih funkcija, na osnovu čega identificiramo pitanja, koja skladno usvojenim principima nove filozofije razvoja, treba riješiti.

SWOT analize su proistekle iz organizovanih radionica po mjesnim zajednicama i radionica sa stručnjacima u komunalnim i poduzetničkim institucijama.

Participacija građana u definisanju strategije obezbijedena je njihovom učešćem u radionicama organizovanim po grupacijama mjesnih zajednica (vidjeti Izvještaj o rezultatima radionice).

^o • SWOT analiza je jednostavna metoda strukturirane analize (skraćena od početnih slova engleskih riječi. Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threat - snaga, slabosti, mogućnosti, prijetnje)

REZULTATI SWOT ANALIZE ZA OPĆINU TUZLA

UNUTARNJE SNAGE	UNUTARNJE SLABOSTI
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ljudski potencijali (stručni kadar) 2. Prirodni resursi (nemetali, minerali, poljoprivredno zemljište, šume) 3. Geografsko-strateški položaj (Tuzla kao regionalni kantonalni centar) 4. Saobraćajna i telekom infrastruktura (željeznica, putevi, telekom) 5. Univerzitet i naučno istraživačke institucije 6. Mladi naraštaj 7. Jeftina radna snaga 8. Multikulturalna sredina 9. Pozitivni trendovi u podsticanju gradnje i komunalnom uređenju 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nepovoljno tržišno okruženje (nelojalna konkurencija, porezi, balast industrija u zalasku) 2. Nedostatak obrtnih i osnovnih sredstava 3. Visoka i rastuća nezaposlenost 4. Odlazak mladih 5. Odsustvo strategije razvoja kod izvršne vlasti 6. Neizgrađena i potrebama neprimjerena komunalna infrastruktura: vodosnabdijevanje, kanalizaciona mreža, ulična rasvjeta, putna mreža i signalizacija 7. Zastarjele tehnologije 8. Prenaseljenost uže gradske zone Tuzla, neplanska i ilegalna izgradnja, neodržavanje stambenog fonda 9. Odsustvo poslovne inicijative građana 10. Socijalna nesigurnost, nepovoljan socio-ekonomski položaj znatnog dijela populacije 11. Loša kadrovska politika 12. Neracionalno korištenje donatorskih budžetskih sredstava 13. Neorganizovan pristup problemima mjesnih zajednica 14. Odsustvo ulaganja u razvoj 15. Neefikasno ubiranje budžetskih prihoda 16. Komplikovana administracija kod dobijanja saglasnosti i dozvola za nove biznise 17. Nedovoljna saradnja NGO-a sa drugim akterima – odgovor na potrebe društva 18. Nedovoljna saradnja univerziteta sa privredom 19. Ekološki problemi
MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
<ol style="list-style-type: none"> 1. Prestrukturiranje privrede i bolje korištenje kapaciteta i resursa 2. Poslovna i kulturna valorizacija sekularne tradicije i materijalnih ostataka prošlosti 3. Razvoj rekreativnog turizma 4. Privlačenje investicija stranih ulagača 5. Efikasnija privatizacija 6. Proizvodnja zdrave hrane 7. Povoljnije kreditiranje 8. Priklučenje Evropskim (regionalnim) integracijama 9. Privlačenje donacija 10. Reforma obrazovanja 11. Istraživanje i razvoj 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Politička nestabilnost i ekonomska (entitetska) podvojenost u BiH 2. Nezaštićenost domaćeg tržišta 3. Globalizacija tržišta EU 4. Povećana konkurencija 5. Odliv mladih 6. Loše izabran model privatizacije 7. Teška ekonomsko-socijalna situacija u BiH 8. Eko zagađenost i problemi tonjenja 9. Kontrola stranog kapitala nad domaćim bankama

REZULTATI SWOT ANALIZE ZA SEKTOR PODUZETNIŠTVA

UNUTARNJE SNAGE	UNUTARNJE SLABOSTI
<ol style="list-style-type: none"> 1. Dugodišnja tradicija 2. Resursi: ugalj, TE, nemetali i minerali 3. Postojanje idejnih i izvedbenih projekata (toplifikacije, vodosnabdjevanja i dr.) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Odsustvo reproduktivne sposobnosti 2. Problemi formiranja cijena i naplate usluga 3. Oskudnost građevinskog zemljišta
MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
<ol style="list-style-type: none"> 1. Poboljšavanje korporativnog upravljanja 2. Perspektivni konzum 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Manjkavost legisiative o komunalnim djelatnostima 2. Nedostatak zakona o javnim dobrima 3. Nedostatak enegetske politike 4.

REZULTATI SWOT SKUPNE SWOT ANALIZE U KOMUNALNIM DJELATNOSTIMA

UNUTARNJE SNAGE	UNUTARNJE SLABOSTI
<ol style="list-style-type: none"> 1. Kadrovski resursi (stručni kadrovi, tradicija, podneblja, iskustvo i znanje u mnogim djelatnostima): hemijska industrija, mašinska industrija prehrambena industrija 2. Sirovinski resursi (ugalj, kvarcni pijesak, termalne - mineralne vode) 3. Tehnička infrastruktura (objekti neiskorišteni): elektro-distributivna mreža, vodosnabdijevanje, saobraćajnice 4. Obrazovanje i Univerzitetski centar 5. Zdravstvena infrastruktura 6. Kulturna tradicija 7. Položaj: Tuzla kao regionalno središte 8. Naučnoistraživačke institucije 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Administrativni aparat nedovoljno efikasan 2. Nedostatak poduzetničke inicijative 3. Saobraćajna infrastruktura neizgrađena (usko grlo) 4. Zapuštenost u razvoju ruralnih prostora 5. Nedostatak regulacionog plana 6. Tehnološka nerazvijenost i zastarjelost 7. Nerazvijenost institucija za podršku poduzetništva 8. Siva ekonomija (nelojalna konkurencija) 9. Neadekvatna nedovoljna obrazovanost menadžmenta 10. Nedostatak institucija za konrolu i standardizaciju 11. Slabije korišćenje infomacionih sistema 12. Slabost, nedostatak tržišne orijentacije 13. Vrlo sporo mijenjanje svijesti o značaju i važnosti malih firmi (malih poslova) 14. Dug proces dobijanja dozvola za rad 15. Nesinhronizovanost rada kantonalnih i općinskih institucija 16. Nedostatak statističkih informacija 17. Neafirmisanost poduzetništva (mediji ne rade na tome)

MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
<ol style="list-style-type: none">1. Proizvodnja zdrave hrane2. Strana ulaganja (dijaspora)3. Privredno prestrukturiranje4. Vraćanje općinama nekih ingerencija5. Edukacija (obrazovni sistem mijenjati)6. Formiranje službe za razvoj i poduzetništvo7. Povezanost sa menadžmentom u dijaspori8. Reorganizacija opštinskih službi9. Podsticanje razvoja djelatnosti na bazi vlastitih resursa.	<ol style="list-style-type: none">1. Neprilagodjen obrazovni sistem2. Nefunkcionalnost bankarskog sistema (skup neefikasan, skupi krediti)3. Složena administracija4. Degradacija prostora5. Fiskalni sistem - neadekvatan6. Zakonska regulativa - neadekvatna neizgradjena7. Korupcija i kriminal8. Nerazvijena i neefikasna ekonomska diplomatija9. Vizni režim problematičan (kočnica)

Zaključna ocjena o socioekonomskom stanju općine Tuzla

1. Postratna socioekonomska slika općine Tuzla dijeli sudbinu energetske-baznih kompleksa, što znači da je kontinuirano opterećena problemima strukturne narave, istovremenim padom zaposlenosti i rastom nezaposlenosti, devastiranošću prirodnih resursa i nadasve, teškom socijalnom situacijom (siromaštvom stanovništva);
2. Općinu Tuzla karakterište postsocijalistički sindrom „industrija na zalasku“. U pitanju je krupna promjene privredne strukture: dominantnu prijeratnu poziciju industrije, energetike i rudarstva preuzimaju uslužne djelatnosti, naročito trgovina (koja stvara 38% ukupnog prihoda na nivou općine). To je uticalo na zaostajanje u odnosu na per capita GDP predratnog perioda i GDP razvijenih zemalja. Današnji GDP per capita je na nivou ostvarenja sa početka 70-tih godina, odnosno polovine neposredno predratnog nivoa. Poređenja za 2000-tu godinu pokazuju da ostvareni GDP per capita općine Tuzla čini 30% mađarskog, ili 5% njemačkog.
U odnosu na kantonalno i federalno okruženje, tuzlanski GDP per capita je znatno veći od federalnog (za 37%) i kantonalnog (za 67%) presjeka.
3. Stopa privrednog rasta općine Tuzla zaostaje za prosječnom stopom privrednog rasta Tuzlanskog kantona
4. Nepotpuna integrisanost općine u funkcionalno djelovanje kantona kao skupne ekonomsko političke zajednice, što je posljedica nekonzistentnog (administrativno političkog) konstituisanja TK
5. Općini Tuzla slijedi izraženo socijalno raslojavanje
6. Prisustvo sive ekonomije (cca 50%) ublažava ocjene o depresivnom socijalnom i ekonomskom stanju, ali njen dalji opstanak na ovolikom nivou ugrožava tržišni poredak i vrijednosne sudove u društvu
7. Općina Tuzla je u stanju duge ekonomske depresije
8. Nedostatak Općinske zgrade
9. Jake strane Općine Tuzla ogledaju se u: postojanju ljudskih potencijala, prirodnih resursa, figuriranja kao univerzitetskog, regionalnog i kantonalnog centra te u svijetu prepoznatljive multikulturalne sredine i suživota
10. Mogućnosti razvoja općine Tuzla očituju se u mogućnostima i šansama koje pružaju: prestrukturiranje privrede i bolje korištenje kapaciteta i resursa (na bazi nove filozofije razvoja koju određuje kulturno – poduzetnička komponenta), poslovna promidžba tradicije, razvoj rekreativnog turizma, priključenje evropskim (regionalnim) integracijama, reforma obrazovanja, skladni odnosi sa regionalnim okruženjem, veće povezivanje univerziteta i istraživačkih djelatnosti za razvojne potrebe grada, te privlačenje domaćih i stranih investicija

III. VIZIJA I MISIJA

Na osnovu identifikovanih problema i razvojnih mogućnosti općine Tuzla, od strane građana, poduzetnika i menadžmenta komunalnih djelatnosti identifikovali smo buduće trendove i zajedničku

VIZIJU BUDUĆNOSTI: Tuzla nakon 15 godina

Vizija razvoja općine Tuzla uključuje novu filozofiju razvoja baziranu na: kulturno - poduzetničkoj komponenti razvoja i poslovnoj valorizaciji sekularne tradicije u eksploataciji prirodnih resursa, povoljnom i ugodnom okolišno – komunalnom ambijentu življenja, dominantnom privatnom business sektoru i razvijenim partnerskim odnosima sa javnim sektorom, efektivnoj i jeftinoj općinskoj administraciji, porastu produktivnog zapošljavanja, očuvanju multietničke kulture, te osiguranju stabilnog kvaliteta života građana.

Ovako vizioniran grad nove energije treba da omogući:

- Dostizanje statusa urbane regije sa funkcijama srednje velikih gradova Evrope
- Dostizanje statusa zlatnog grada
- Međunarodnu kulturnu i poslovnu reputaciju grada

MISIJA I SISTEM VRIJEDNOSTI

Aktivna politika:

- Integrirani pristup općinskom razvoju u svim segmentima društvenog i privrednog života - javna percepcija građana
- kontinuirano inoviranje i monitoring strategije razvoja
- transparentna i efikasna javna administracija
- razvijanje institucija za podršku ekonomskog, socijalnog i prostornog razvoja kao nosilaca dugoročnog razvoja
- participativno planiranje, kao model uključivanja javnosti u razvojno planiranje grada.

Mjesne zajednice

- obezbjeđerije jednakih mogućnosti i pozicije za sve dijelove općine i sve grupacije u općini
- urbanizacija perifernih dijelova općine

Komunalne usluge

- podizanje svijesti građana za plaćanje komunalnih usluga
- Uspostavljanje socijalnog fonda, podrška socijalno ugroženim grupacijama u plaćanju komunalnih usluga
- unapređenje korporativnog upravljanja u

Demokratija i multietnička kultura

Održivi razvoj i zaštita okoliša

- pravno reguliranje zaštite životne sredine
- podizanje kulturne svijesti o održivoj sredini

Mladi

- Zapošljavanje i otvaranje perspektiva
- Podržavanje inicijativa mladih

IV. STRATEŠKI CILJEVI

Iz VIZIJE budućnosti - "Tuzla nakon 15 godina" proizašli su sljedeći strateški ciljevi:

- NOVA FILOZOFIJA RAZVOJA
- UGODNA I EFIKASNA KOMUNALNA I PROMETNA INFRASTRUKTURA
- DOSTIZANJE I PROMOCIJA EKOLOŠKI ZDRAVE SREDINE
- PODRŠKA UNAPREĐENJU LJUDSKIH POTENCIJALA
- EFIKASAN SISTEM UPRAVLJANJA OPĆINOM
- SKLADAN ODNOS SA REGIONALNIM OKRUŽENJE

1. NOVA FILOZOFIJA RAZVOJA

Nužnost i principi promjene

Općinu Tuzla opterećuju problemi strukturne naravi, karakteristični postsocijalističkim fenomenom „industrija u zalasku“. Dominantnu prijeratnu poziciju primarnih djelatnosti - industrije, energetike i rudarstva, preuzimaju sekundarne i tercijalne djelatnosti, prije svega trgovina i prerađivačka industrija, kao mali i srednji businessi. Brojne slabosti naslijeđene privredne strukture, produbljene ratnim devastacijama, ukazuju na potrebu da se učini krupan zaokret, nov pristup razvoju, pa i promjenu razvojne filozofije.

Mogućnost da se ovaj sada više spontani proces prestrukturiranja, smišljeno podrži kroz kreaciju nove poduzetničke filozofije privrednog razvoja, podrazumjeva usvajanje sljedećih principa:

- Ekonomski faktori prestaju biti jedine komponente za buduću poziciju Tuzle (u njenom okruženju). Kuiturno-poduzetnička komponenta značajno utiče na prosperitet Tuzle i njenog okruženja.
- Heterogeniziranje (diferenciranost) privredne strukture, posebno kada je u pitanju novo proizvodno profiliranje u prerađivačkoj industriji.
- Efikasniji i kvalitetniji razvoj Tuzle kao centra regiona (na bazi razvijenije međuindustrijske i drugih oblika povezanosti) će doprinijeti privrednom prosperitetu susjednih općina i šireg okruženja;
- Postojeća privredna struktura ukazuje na mogućnost razvoja novih privrednih aktivnosti preko kojih bi se mogli optimalizirati multiplikativni efekti ključnih aktivnosti;
- Preduzetnički koncept općinske uprave (kroz: snaženje partnerskih odnosa sa građanima, businessom i NGO-ovima, i poboljšavanju svog učešće u korporativnom upravljanju javnim preduzećima);
- Primjena koncepta održivog razvoja (uravnoteženi odnos između ekonomije i ekologije na principima međusobne koegzistencije a ne suprostavljenosti);
- Ekonomski rast se bazira na privatnom vlasništvu, koji jedini obezbijuje novo zapošljavanje, a rast SME-a je ključni faktor razvoja tržišne ekonomije. „Lokalne vlasti imaju ključnu ulogu u stvaranju povoljnog okruženja za rast i razvoj preduzeća“.

Komponente strateških ciljeva

Strateška vizija o promoviranju razvoja SME kao izvora i pokretača ekonomskog razvoja podrazumjeva ispunjavanje:

Generalni cilj

- *Unapređenje poslovnog okruženja kroz dostupnost pravnih i poslovnih informacija, olakšavanje registracije i institucionalnih uslova za vođenje businessa, povoljnijeg lokalnog finansiranja i reguliranja lokalnog tržišta u cilju:*
 - *povećavanja broja businessa (otvaranje novih radnih mjesta u privatnom sektoru)*
 - *održivog zapošljavanja*
- *Međunarodna poslovna filozofija grada*

Specifični ciljevi

- *Prilagođavanje općinskih službi potrebama razvoja poduzetništva (reorganizacija službi u svrhu efikasnijeg razvoja i novog zapošljavanja)*
- *Unapređenje poslovno-tržišnog okruženja*
 - *obezbjedenje pravnih i poslovnih informacija,*
 - *unapređenje obrazovnog sistema (poslovnog i menadžerskog)*
- *Podrška snaženju institucija za istraživanje, razvoj, konsultantske usluge, razvoj inkubacionih centara*
- *Zaštita lokalnog tržišta*

Projektne ideje

A. Na nivou općinske uprave

- *Formiranje Odjeljenja za iniciranje i razvoj poduzetništva:
Onestop-shop
Informacioni centar - INFO-Centar za pomoć poduzetnicima*
- *Usklađivanje i elektronsko uvezivanje općinskih službi*
- *Snaženje institucija razvoja*
- *Prelazak dijela administrativnih poslova gradskog menadžmenta u ruke specijaliziranih privatnih agencija*

B. Sa stanovišta novih biznisa

- *Turističko-ekološko-rekreaciono uređenje prostora Pinge*
- *Razvoj kongresnog turizma (dostizanje statusa glavnog grada kongresnog turizma)*
- *Toplijakacija MZ u okolini TE za stakleničku proizvodnju*
- *Završetak formiranja razvojnog centra - inkubatora u Lipnici*
- *Carinski terminal na Šičkom brodu*
- *Stimulisati proizvodnju voća stavljanjem u upotrebu 300 ha općinske zemlje u istočnom dijelu Tuzle*
- *Izgradnja novih i uređenje postojećih sportsko-rekreacionih centara otvorenog i zatvorenog tipa (prioritetni prijedlozi: rekreacioni centar na Majeveci, plaža Kiseljak)*
- *Izgradnja otvorenih i zatvorenih bazena (prioritetan prijedlog: Slavinovići - termalna voda)*
- *Obezbjedenje edukacije i tredita za mini poljoprivredne projekte*
- *Izgradnja tržišnog centra u Lipnici*
- *Fabrika za preradu poljoprivrednih proizvoda (voća i povrća) u Gornjoj Tuzli*
- *Izgradnja zelenih pijaca i tržišnica (prioritetni prijedlog: Slatina)*
- *Servis autobusa i kamiona ~ Sički Brod*
- *Izgradnja banjско-rehabilitacionog centra za kapacitete Slavinovica i Kreke*

- *Prerada šljake iz TE Tuzla u građevinski materijal*

C. Projektne ideje iz strategije razvoja drugih općina

- *Elektrometalski klaster Tuzla-Srebrenik-Gradačac- Brčko Distrikt - Bijeljina -Lopare – Ugljevik*
- *Inovacijski i tehnološki trougao: Brčko-Bijeljina-Tuzla*

D. Kulturni i sportski skupovi – poduzetnička komponenta

- *Turistički trg (sa ustaljivanjem tradicionalnog igrokaza u čast proizvodnje soli*
- *Muzej i muzejski park*
- *Kulturni događaji (književni i pozorišni susreti, Interbitef, koncerti)*
- *Sportski događaji (teniski kompleks)*

2. UGODNA I EFIKASNA KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

Nužnost i principi promjene

Opću komunalnu odliku općine Tuzla predstavlja nedostatak prostora, pogotovo građevinskog zemljišta. Otuda je racionalno korištenje prostora i resursa na području općine Tuzla jedan od najznačajnijih instrumenata optimalnog korišćenja ovog faktora. Imajući na umu da se najvažniji problemi u prostoru (saobraćaj, vodosnabjevanje, energetika, telekomunikacije, deponije otpada, mineralni resursi, ekologija i si.) moraju rješavati na kantonalnom odnosno regionalnom nivou), općina Tuzla, dakle, zbog ovakvih problema ima izražen interes za tekući Prostorni plan TK.

Decenijama evidentan nedostatak pitke vode u Tuzli (trenutni deficit oko 250 l/sek) limitirajući je faktor za ukupni razvoj i ugodni život stanovništva. Nedovoljna izgrađenost mreže toplinskog (daljinskog) grijanja spram mogućnosti plasmana i potreba plasmana ovog vida energije. Iskorištenost toplinskih kapaciteta (220 MW u primarnoj mreži) u nivou je 77,3% a pokrivenost konzuma u stambenom fondu Grada (12.200 stanova) u nivou oko 50%. Osim stanova, značajan dio konzuma (oko 1.500 korisnika) čine privredni, zdravstveni, školski i dr. (javni) objekti.

Saobraćajna infrastruktura, prvenstveno cestovna *usko je grlo u prometu ljudi i dobara*. Ona je na *vrlo niskom nivou izgrađenosti i opremljenosti*. Ukupna dužina puteva veličine je cca 600 km, a okosnicu putne mreže čine tri magistralna (Županja-Sarajevo; Šarajevo-Bijeljina, Doboj-Zvornik) i tri regionalna (Tuzla-Solina-Brčko, Tuzla-Simin Han-Brčko, Tuzla-Dubrave). Mreža lokalnih puteva nedovoljno je razvijena. *Stepen motorizacije u općini medju najvišim je u BiH*, Broj registrovanih motornih vozila (sredinom 2002. godine) u nivou je oko 26.000 putničkih i dragih motornih vozila. Osim toga, cestama Tuzle kreće se još cca 50% vozila u tranzitu i iz općina najužeg gravitacionog područja.

S tim u vezi, evidentne su i slijedeće činjenice: u skupini četiri BiH centra reda veličine Tuzle (još BL, ZE, MO). Tuzla je prema stepenu motorizacije na *prvom*, a po razvijenosti cestovne mreže (dužina i površina ulica na 1000 stanovnika na *trećoj* poziciji (iza Banja Luke).

Ovakvo stanje u oblasti komunalnih usluga nalaže usvajanje principa unapređenje urbanog sistema putem usvajanja novog koncepta Tuzle kao Grada-regiona (do sada spontano formirano interesno područje Tuzla-Živinice-Lukavac) kao urbane regije sa funkcijom srednje velikih gradova u Evropi. Okakva urbana mreža tretira policentričan sistem aglomeracija u jedan sistem na bazi komplementarnosti i kooperativnosti u prostornom razvoju i rješavanju saobraćajne i komunalne infrastrukture, te funkcija: obrazovanja, zdravstva, novih tehnologija, transportnih terminala, tržišnih centara, turizma i sl.

Pregled stanja komunalnih djelatnosti

Općina Tuzla se, dakle, suočava sa: nedostatkom prostora, naročito građevinskog zemljišta, nedostatkom pitke vode, ograničenim kapacitetima mreže toplinske energije, cestovnom infrastrukturom kao uskim grlom, usto na *niskom nivou izgradjenosti i opremljenosti*. Na osnovu SWOT analize uočavamo komparativne i konkurentne prednosti i identificiramo pitanja, koja skladno usvojenim principima treba riješiti.

SWOT ANALIZA VODOSNABDIJEVANJA

SNAGE	SLABOSTI
<ol style="list-style-type: none"> 1. Unapredjenje menadžmenta i organizacije 2. Jačanje kadrovske strukture 3. Formiranje cijene usluga za isporučenu vodu u nivou potrebne reproduktivne sposobnosti 4. Bolja tehnička opremljenost 5. Povećanje kapaciteta vodosnabdijevanja 6. Rekonstrukcija primarne i sekundarne mreže 7. Implementacija programa efikasnog mjerenja protoka (i potrošnje vode) 8. Implementacija programa racionalnog korišćenja vode 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Deficit (dugogodišnja nestašica) pitke vode, stalne redukcije u potrošnji 2. Dinamiku razvoja naselja, privrednih i vanprivrednih djelatnosti nije pratila aktivnost na obezbjedjenju potrebnih novih izvorišta, rezervoara, crpnih stanica, magistralnih vodova, razvodne mreže, kolektora i drugih elemenata u sistemu vodosnabdijevanja i odvođenja otpadnih voda 3. Nesklad između sve većih potreba za pitkom vodom i izdašnosti postojećih izvorišta 4. Stanovništvo u visokim zonama grada posebno u nepovoljnom položaju 5. Problem vodosnabdijevanja naročito pooštren enormnim valom imigracije prognanika (oko 80.000 lica) 6. Dotrajalost mreže i dr. opreme - mreža tuzlanskog vodovoda u cjelini vrlo stara (oko 90 godina) 7. Visoki troškovi održavanja 8. Veliki gubici vode u mreži (do oko 50% u poratnom periodu) 9. Nedostatak kadrova visoko stručnih profila 10. Neposjedovanje vlastitog građevinskog objekta za smještaj službi Preduzeća – nosioca vodoopskrbne djelatnosti (JKP „Vodovod i kanalizacija“ osim što je rezultiralo konstantnim izdacima za zakup prostora, nepovoljno se odražavalo na efikasnost organizovanja djelatnosti vodosnabdijevanja i odvođenja otpadnih voda 11. Ekonomsko-finansijska pozicija preduzeća – nosioca vodoopskrbne djelatnosti nepovoljna 12. Vrlo nizak stepen naplativosti izvršenih

	<p>usluga za isporučenu vodu</p> <p>13. Cijena usluga za isporučenu vodu niska i na nivou koji ne obezbjeđuje reprodukciju i samoodrživost nosioca vodosnabdijevanja</p>
MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
<ol style="list-style-type: none"> 1. Jezero „Modrac“ kao izvoršte dovoljnih količina vode – sirovinske osnove za Fariku pitke vode 2. Lokalna izvorišta kao značajan resurs dodatnog vodosnabdijevanja (G. Tuzla, Lipnica, Mramor, Požarnica) 3. Efikasnija naplata potraživanja za isporučenu vodu putem reformiranog sudstva 4. Povoljni izvori finansiranja izgradnje kapaciteta vodosnabdijevanja 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nenaplativost potraživanja od određenih kategorija potrošača (građani, preduzeća, javni potrošači) 2. Neažurno sudstvo 3. Oštećenja na distributivnoj mreži usljed daljnjeg tonjenja tla u Gradu kao posljedice eksploatacije soli

SWOT ANALIZA SISTEMA TOPLINSKOG (DALJINSKOG) GRIJANJA

SNAGE	SLABOSTI
<ol style="list-style-type: none"> 1. Nova, stručna, kadrovska struktura 2. Širenje mreže (konzuma) toplinskog grijanja u nove urbane prostore i segment individualne stambene izgradnje 3. Bitno povećana efikasnost u poslovanju na osnovi većeg toplinskog iskorištenja instaliranih kapaciteta centralnog grijanja 4. Formiranje cijene usluga u nivou potrebne reprodukcione sposobnosti preduzeća - nosioca uslužne komunalne djelatnosti 5. Mogućnost standardizacije materijala, opreme i uređaja 6. Mogućnost uvođenja novog sistema mjerenja i registriranja utroška toplinske energije kod svakog potrošača 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nelikvidnost 2. Nenaplativost potraživanja za izvršene komunalne usluge 3. Nedostatak finansijskog kapitala za nova ulaganja 4. Nedostatak stručnih kadrova (energetičari)
MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
<ol style="list-style-type: none"> 1. Raspoloživi instalirani kapaciteti u proizvodnji toplinske energije (TE Tuzla) 2. Gašenje lokalnih toplana i kotlovnica (ukidanje malih neekonomičnih toplinskih izvora) 3. Očekivani ekonomski efekti gašenja lokalnih kotlovnica (poboljšana efikasnost i niža cijena grijanja sistemom daljinskog grijanja, uštede goriva, smanjeni gubici toplinske energije, efikasnije održavanje, efikasnije upravljanje, povećanje komfora) 4. Očekivani ekološki efekti gašenja lokalnih toplana i kotlovnica (manje aerozagađenje od dimnih plinova kotlana i izduvnih gasova motornih vozila na dopremi uglja za lokalne kotlovnice, čišći Grad eliminacijom transporta pepela i šljake) 5. Mogućnost planiranja izgradnje stambenih, privrednih i drugih objekata 6. Maksimalno operativna koordinacija u planiranju razvoja na relaciji Zavod za urbanizam - Centralno grijanje 7. Usaglašeni interesi većeg broja subjekata u toplinskom grijanju i to: (1) proizvođač toplote (TE Tuzla), (2) distributer toplote (Centralno grijanje), (3) društvena zajednica (Općina), (4) potrošači, (5) finansijer (banka) 8. Modificiran sistem naplate komunalnih usluga ("zajednička jedinica instalacija") 9. Reformirano i efikasnije sudstvo 10. Osavremenjavanje gradnje stambenih i poslovnih objekata (veća toplinska izolacija) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Destimulativan carinski sistem (za nabavku opreme) 2. Nesinhronizovan rad općinskog organa za urbanizam i preduzeća koje razvija mrežu i pruža usluge daljinskog grijanja 3. Nedostatak kapitala i skupi izvori finansiranja

Komponente strateških ciljeva

Generalni cilj

Racionalno korištenje i uređenje prostora i komunalnih usluga, koje omogućiti održiv razvoj svih djelatnosti u prostoru Općine

Specifični ciljevi

A. Upravljanje zemljištem

- *Podrška i aktivan odnos u izradi Prostornog plana za TK na principima prostornog planiranja i održivog prostornog razvoja, kojim se omogućava: racionalno korištenje prirodnih izvora, zaštita prostora, usmjeravanje privrednog i društvenog razvoja, rasta populacije i razvoja društvene infrastrukture.*
- *Poticanje izrade kantonalnog Zakona o građenju, kao jednog od uslova za uključivanje BiH u EU i povećavanje sigurnosti donatora i investitora.*
- *Respektabilna pozicija Zavoda za urbanizam Tuzla kao planerske agencije i moderatora između s jedne strane, općinske administracije, a s druge, građana i business sektora.*
- *Izrada urbanističkog plana cjelokupnog područja prema zonama aktivnog razvoja*
- *Izrada regulacionih planova za značajne prostorne cjeline.*
- *Uvođenje tržišnih odnosa u sistem korištenja građevinskog zemljišta.*

B. Komunalna infrastruktura

- *Uravnotežiti razvoj mjesnih zajednica, uspostaviti sistem i mrežu naselja koji će omogućiti zdrav i ugodan život, korištenje i gospodarenje zajedničkim objektima i resursima*
- *Obezbjeđenje snabdjevanja stanovništva i privrede vodom, obezbjeđenje systemske podrške racionalnom korištenju vode (promocija uređaja za štednju vode, program obuke za racionalno korištenje, identifikacija i eliminacija gubitaka na instalacijama).*

C. Saobraćajna infrastruktura

- *Rješavanje problema uskog grla u protoku saobraćaja kroz Grad ključnim saobraćajnicama (Sjeverna i Južna saobraćajnica).*
- *Izgradnja puta sa tunelom na južnoj sirani općine (Tuzla-Živinice)*
- *Uvodjenje trolejbuskog (i tramvajskog) saobraćaja.*
- *Izgradnja podzemnih ili nadzemnih pješačkih prelaza na obje strane magistrale,*
- *Rješavanje problema saobraćaja u mirovanju (parkirališta, garaže).*

D. Elektrodistributivna mreža

Neovisno o činjenici da je razvoj elektrodistributivne mreže i energetska napajanje u kompetenciji JP "Elektroprivreda BiH" potrebe stanovništva i privrede općine evidentne su u smislu poboljšavanja kvaliteta napajanja električnom energijom. Te su potrebe u pojedinim dijelovima Grada i Općine iskazane u vidu projekata, sanacije, rekonstrukcije i izgradnje.

Projektne ideje

Upravljanje zemljištem

- *Razvijanje informacionog sistema za teritorijalno planiranje i upravljanje zemljištem u službi prostornog planiranja (GIS - geo-informacioni sistem), koji se već primjenjuje u projektu izrade Prostornog plana TK.*

Grijanje

Imajući u vidu raspoložive kapacitete za proizvodnju (TE "Tuzla") i distribuciju (JKP "Centralno grijanje") kvalitetne toplinske energije, na jednoj strani, vrlo značajan konzum (ceca 11.000 stanova u užem urbanom području, te oko 15.000 stanova na vangradskom području Opštine, uključivo i ostale potrošače), te činjenicu da lokalne kotlovnice (oko 50 ukupne snage 42 MW) u manjim ili većim poslovnim i drugim objektima i individualna ložišta u stambenim objektima predstavljaju vrlo velike aerozagadivače (dramatično pogoršanje zdravlja stanovnika logičana je posljedica), u ovom važnom segmentu komunalne infrastrukture predlažu se slijedeće mjere i aktivnosti:

- *Pristupiti gašenju postojećih lokalnih kotlovnica. Neposredni ekološki efekti gašenja ovih uređaja su: (1) smanjenje aerozagadjenja od dimnih plinova i izduvnih gasova motornih vozila u dopremi uglja i otpremi šljake i pepela, (2) smanjenje lokalnog zagadjenja eliminacijom transporta pepela i šljake i paljenja sadržaja kontejnera za komunalni otpad, (3) produženje vijeka gradske deponije za otpad eliminacijom pepela i šljake. Direktni ekonomski efekti gašenja lokalnih kotlovnica su: (1) uštede u energiji tj. veća efikasnost (iskustva nekih zemalja u tranziciji, kao što su Rumunija, Poljska) pokazuju da se ovim sistemom grijanja može uštedjeti 30% (i više) toplinske energije. (2) Poboľšano napajanje bez dodatnih kapaciteta, (3) smanjenje gubitaka toplinske energije, (4) efikasnije održavanje, (5) sigurniji pogon i efikasnije upravljanje, (6) smanjenje troškova održavanja higijene grada.*
- *Razvijati mrežu (konzuma) daljinskog grijanja, prioritetno u zoni toplifikacije, a zatim i van nje, u urbanom i vangradskom području.*
- *Sinkronizirati i maksimalno operativno koordinirati planiranje razvoja (stanogradnja, poslovni i dr. prostori) na relaciji. Zavod za urbanizam - JKP "Centralno grijanje "*
- *Usaglašavati interese svih zainteresiranih subjekata u sistemu toplinskog grijanja: (1) PROIZVODJAČ TOPLOTE (TE "Tuzla) - (2) DISTRIBUTER (JKP "Centralno grijanje) - (3) DRUŠTVENA ZAJEDNICA (Opština - (4) POTROŠAČ (gradjanin, preduzeće, škola – (5) FINANSIJER (banka).*
- *Cijenu usluga formirati u nivou potrebne reproduktivne sposobnosti Preduzeća (JKP "Centralno grijanje"*
- *Reformirati sudstvo i sistem naplate usluga modificirati (naplata putem "zajedničkog segmenta instalacija")*

Vodosnabdijevanje

Reaizovati Projekat obezbjedjenja pitke vode iz akumulacije "Modrac" i to :

- u prvoj fazi (do 2005. god.) 300 l/sek i
 - u drugoj fazi (od 2005. do 2010.) 300 l/sek.
-
- Implementirati Program efikasnog mjerenja vode od ulaza u mrežu do potrošača. Instalirati individualne vodomjere (po tehničkim uslovima koje odredi JKP "Vodovod") kod svih etažnih vlasnika stanara i poslovnih prostora
 - Kaptirati lokalna izvorišta kao značajan resurs dodatnog vodosnabdijevanja
 - Stepem naplate računa za isporučenu vodu bitno poboljšati, a u politici naplate uključivati:
 - 1) Različitost kategorija potrošača,
 - 2) Stimulisanje ili sankcionisanje za prijevremeno ili zakašnjelo plaćanje,
 - 3) Značaj sankcionisanja ili naplata kamata za zakašnjenje plaćanja,
 - 4) Isključenje ili redukciju usluga u slučaju neplaćanja ili zakašnjenja plaćanja
 - Cijenu isporučene vode formirati u nivou potrebne reproduktivne sposobnosti (i samoodrživog razvoja), diferencirano za pojedine kategorije potrošača

Saobraćajnice

Identifikacija potreba izgradnje, proširenja i sanacija saobraćajnica

R/br.	NAZIV PROJEKTA
I. SANACIJA	
1.	Sanacija saobraćajnice Kula (l=1500 m i š=5m)
2.	Sanacija sa asfaltiranjem ulice Borić (l=2000 m i š=4,5m)
3.	Sanacija sa asfaltiranjem puta D.Obodnica – Lipnica (l=2500m i š=4m)
4.	Sanacija sa asfaltiranjem puta Breške – G.Obodnica (l=3320 m i š=3m=
5.	Sanacija ulice Rudolfa Vikića (l=800 m i š =4m
6.	Sanacija sa asfaltiranjem kraka Irčeve ulice prema «Mejdanu» (l=312 m i š=5,5m)
7.	Sanacija padinskih ulica Strme i Kaldrme (l=220+250 m i š=5m)
8.	Sanacija sa asfaltiranjem ul. Sl Markovića – pored samačke ŠTP-a (l=120 m i š=5,5m)
9.	Sanacija sa asfaltiranjem puta Husino(Dom) kroz Tomiče do groblja i naselja (l=3500 m i š=4m)
10.	Sanacija puta Husino (prod.) – Petrovice D. (Sabranovići, Cigeljuša) (l=1600 m i š=3m)
11.	Sanacija sa asfaltiranjem i ugradnjom kanalizacije ul. Kroz romsko naselje u Mosniku (l=80 m i š=5 m +2,2 m)
12.	Sanacija sa asfaltiranjem puta Kiseljak – Ljubače
13.	Sanacija sa asfaltiranjem puta Kiseljak – prema Bokavićima
14.	Sanacija sa asfaltiranjem puta Brgule – Plane
15.	Sanacija sa asfaltiranjem ulica u naselju Šićki Brod
16.	Sanacija puta Avdibašići – D. Obodnica (l=2200m i š=3,5m)
17.	Sanacija sa zamjenom kompletnog habajućeg zastora za Južnoj saobraćajnici p=87.000 m ²
18.	Sanacija sa zamjenom kompletnog habajućeg zastora na Sjevernoj saobraćajnici P=50.000 m ²
II. REKONSTRUKCIJA	
19.	Rekonstrukcija sa proširenjem i asfaltiranjem puta Simin Han-G.Tuzla (l=3500 m i š=6m)
20.	Rekonstrukcija sa proširenjem jalske ulice u G.Tuzli, sa izgradnjom 2 mosta (l=750m i š=6m)
21.	Rekonstrukcija ul. M.Sadikovića, sa uredjenjem kanala (l=1200 m i š=4m)
22.	Rekonstrukcija raskrsnice Slavinovići
23.	Rekonstrukcija sa asfaltiranjem puta u S.Hanu (l=1300 m i š=3m)
III. IZGRADNJA	
24.	Izgradnja pješačkog puta (trotoara) Husino – Ljubače
25.	Izgradnja Južne saobraćajnice Pepi-transferzala Siporeks (sa zamjenom el. I ptt instalacija)
26.	Izgradnja drugog kolovoza Sjeverne saobraćajnice bolnica Kreka – Šićki Brod (petlja) i dalje ka Lukavcu (l=5204 m)
27.	Izgradnja Sjeverne saobraćajnice B.Malta-raskršće Slavinovići (l=1406m i š=2x7,5m)
28.	Izgradnja puta sa tunelom Tuzla (Ši Selo) – Dubrave (aerodrom) (l=7430 m i š=7m i tunel l=526m)
29.	Izgradnja Južne saobraćajnice Ši Selo – Slavinovići sa mostom na Jali na transferzali Slavinovići (l=1545m)
30.	Izgradnja i asfaltiranje puta Breške – Avdibašići
31.	Izgradnja saobraćajnice Rasovac-Srednja Lipnica (l=800 m i š=3,5m)
32.	Izgradnja saobraćajnice Grabovica (Moskovići)-G.Tuzla (Dom) (l=1600m i š=3,5m)
33.	Izgradnja puta Grabovica – Križani (l=2000 i š=4,5m)
34.	Izgradnja puta Cerik –G.Dragunja (l=1400 i š=3,5m)
IV. ASFALTIRANJE	
35.	Asfaltiranje ulice Šekovačka (l=3000m i š=3,5m)
36.	Asfaltiranje saobraćajnice Ravna Trešnja-Pasci (l=1500m i š=4m)
37.	Asfaltiranje saobraćajnice Lipnica-Dobrnja (l=2500m i š=3,5m)
38.	Asfaltiranje ulice Gruje Novakovića (l=350m i š=5m)

Prema prethodnom pregledu identifikovane potrebe na sanaciji, rekonstrukciji, izgradnji i asfaltiranju 38 drumskih saobraćajnica na području općine Tuzla veličine su 111 km. Pri tome 53 km (ili 47,7%) odnosi se na sanaciju, 7 km (ili 6,3%) na rekonstrukciju, 27 km (ili 24,3%) na izgradnju i 24 km (ili 21,7%) na asfaltiranje.

Elektrodistributivne mreže

Kandidovanje projektnih ideja elektrodistributivne mreže

Mjesto	OPIS PROJEKTA	Tip projekta	Vrijednost projekta (KM)
BREŠKE	- Izgradnja javne rasvjete	Konstrukcija	77.000
	- Sanacija DV 20 (10)/0,4 kV	Rekonstrukcija	110.000
BUKINJE	- Izgradnja javne rasvjete	Konstrukcija	44.000
DOBRNJA	- Izgradnja javne rasvjete	Konstrukcija	66.000
DOKANJ	- Izgradnja javne rasvjete	Konstrukcija	110.000
D.OBODNICA	- Izgradnja javne rasvjete	Konstrukcija	44.000
DRAGUNJA	- Izgradnja javne rasvjete u MZ Dragunja Dragunja G.	Konstrukcija	88.000
G.LIPNICA	- Izgradnja javne rasvjete	Konstrukcija	88.000
G.OBODNICA	- Izgradnja javne rasvjete	Konstrukcija	33.000
G.TUZLA	- Izgradnja javne rasvjete	Konstrukcija	22.000
GRABOVICA	- Izgradnja javne rasvjete – Grabovica G.	Konstrukcija	66.000
HUSINO	- Izgradnja javne rasvjete	Konstrukcija	66.000
	- Sanacija 10 kV i rekonstrukcija NN mreže za područja Husino, Kiseljak, G. Pasci, Par Selo	Rekonstrukcija	1.100.000
KISELJAK	- Izgradnja javne rasvjete	Konstrukcija	22.000
	- Izgradnja nove TS 35/20 (10) kV	Konstrukcija	1.100.000
LIPNICA	- Izgradnja javne rasvjete	Konstrukcija	22.000
LJEPUNICE	- Izgradnja javne rasvjete	Konstrukcija	66.000
LJUBAČE	- Izgradnja javne rasvjete	Konstrukcija	22.000
MRAMOR	- Izgradnja javne rasvjete	Konstrukcija	44.000
PAR SELO	- Izgradnja javne rasvjete u MZ Par Selo (Par Selo G.)	Konstrukcija	110.000
PASCI G.	- Izgradnja javne rasvjete	Konstrukcija	44.000
ŠIČKI BROD	- Izgradnja javne rasvjete Šiški Brod-Solana	Konstrukcija	410.000
SIMIN HAN	- Izgradnja javne rasvjete	Konstrukcija	66.000
	- Rekonstrukcija NN mreže TP	Rekonstrukcija	170.000
	- Sanacija KBTS 20(10) 0,4 kV i NN mreže - Bare	Rekonstrukcija	190.000
	- Sanacija KBTS 20(10) 0,4 kV i NN mreže	Rekonstrukcija	184.000
	- Građevinski radovi na TS 35/20 (10 kV) – Požarnica	Rekonstrukcija	28.000
	- Sanacija ŽTS 20(10) 0,4 kV i NN mreže – Požarnica	Rekonstrukcija	135.000
SREDNJA LIPNICA	- Rekonstrukcija javne rasvjete	Rekonstrukcija	44.000
TUZLA GRAD	- Građev. sanacija zgrade na TS 35(20) 10 kV – Tuzla	Rekonstrukcija	71.000
	- Izgradnja i rekonstrukcija javne rasvjete MZ Centar	Konstrukcija	112.000
	- Izgradnja i rekonstrukcija javne rasvjete MZ Mosnik	Konstrukcija	72.000
	- Izgradnja i rekonstrukcija javne rasvjete MZ Malta	Konstrukcija	94.000
	- Izgradnja javne rasvjete na pješačkoj stazi uz rijeku Jalu	Konstrukcija	130.000
	- Izgradnja centralno upravljačkog sistema za paljenje javne rasvjete	Konstrukcija	150.000
	- Izgradnja i rekonstrukcija javne rasvjete MZ Jala	Konstrukcija	90.000
	- Izgradnja i rekonstrukcija javne rasvjete Kreka	Konstrukcija	118.000
	- Izgradnja javne rasvjete u MZ Batva	Konstrukcija	44.000
	- Izgradnja javne rasvjete u MZ Ši Selo	Konstrukcija	66.000
	- Izgradnja javne rasvjete u MZ Solana	Konstrukcija	33.000
	- Izgradnja javne rasvjete u MZ Tušanj	Konstrukcija	88.000
	- Izgradnja nove MBTS 20(10)/0,4 kV sa raspletom, 6.	Konstrukcija	92.000

	bosanska		
	- Nabavka novih TS 20(10)/0,4 kV 5 kom. Tuzla	Konstrukcija	37.000
	- Nabavka novog ispravljača aku.baterije TS 35/(20) 10 kV – Tuzla 2	Konstrukcija	35.000
	- Postavljanje ormarića javne rasvjete za napajanje sistema javne rasvjete (cijela opština)	Konstrukcija	200.000
	- Rekonstrukcija javne rasvjete MZ Sjenjak	Rekonstrukcija	100.000
	- Rekonstrukcija javne rasvjete MZ Kula	Rekonstrukcija	40.000
TUZLA GRAD	- Rekonstrukcija javne rasvjete MZ Novi Grad I	Rekonstrukcija	40.000
	- Rekonstrukcija javne rasvjete MZ Slatina	Rekonstrukcija	80.000
	- Rekonstrukcija javne rasvjete MZ Stari Grad	Rekonstrukcija	80.000
	- Rekonstrukcija javne rasvjete MZ Novi Grad II	Rekonstrukcija	60.000
	- Rekonstrukcija javne rasvjete MZ Mejdan	Rekonstrukcija	60.000
	- Rekonstrukcija MBTS 20(10)/0,4 kV i NN (Skver)	Rekonstrukcija	153.000
	- Rekonstrukcija NN raspleta (Batva)	Rekonstrukcija	120.000
	- Rekonstrukcija NN raspleta (Ilinčica Vila)	Rekonstrukcija	84.000
	- Rekonstrukcija NN raspleta (Mejdan)	Rekonstrukcija	138.000
	- Rekonstrukcija NN raspleta (Moluška rijeka)	Rekonstrukcija	71.000
	- Rekonstrukcija NN raspleta (Paša Bunar)	Rekonstrukcija	70.000
	- Rekonstrukcija NN raspleta (Piskavica)	Rekonstrukcija	73.000
	- Rekonstrukcija NN raspleta (Vatrogasni dom)	Rekonstrukcija	123.000
	- Rekonstrukcija NN raspleta (Vrapče)	Rekonstrukcija	110.000
	- Rekonstrukcija NN raspleta BTS, Krojčica	Rekonstrukcija	174.000
	- Rekonstrukcija NN raspleta BTS, Suljetovići – Solana	Rekonstrukcija	60.000
	- Rekonstrukcija NN raspleta (Novi Grad)	Rekonstrukcija	104.000
	- Rekonstrukcija NN raspleta, Dragodol	Rekonstrukcija	180.000
	- Rekonstrukcija NN raspleta Kule 1,2,3	Rekonstrukcija	68.000
	- Rekonstrukcija NN raspleta, Solana	Rekonstrukcija	63.000
	- Rekonstrukcija NN raspleta, Tušanj I	Rekonstrukcija	120.000
	- Sanacija MBTS 20(10)/0,4 kV, 630 kVA, Dragodol	Rekonstrukcija	106.000
	- Sanacija MBTS 20(10)/0,4 kVA, Piskavica	Rekonstrukcija	71.000
	- Sanacija MBTS 20(10)/0,4 kVA, Solana	Rekonstrukcija	106.000
	- Sanacija MBTS 20(10)/0,4 kVA, Stadion 8	Rekonstrukcija	106.000
	- Sanacija MBTS 20(10)/0,4 kV i NN mreža Bukovčići	Rekonstrukcija	160.000
	- Sanacija ZN 02 odvodnika 35 kV, 36 kom. – Opština Tuzla	Rekonstrukcija	106.000
	- Izgradnja javne rasvjete – Slavinovići	Konstrukcija	176.000
	- Rekonstrukcija MBTS 20(10)/0,4 kV – Slavinovići	Rekonstrukcija	85.000
	- Izgradnja javne rasvjete – Solana	Konstrukcija	110.000
	- Rekonstrukcija MBTS 20(10)/0,4 kV 630 kVA – Solina	Rekonstrukcija	78.000
	UKUPNO:		

Prema navedenom u narednom dugoročnom periodu predviđena je realizacija ukupno 72 projekta, od čega su: 35 projekata izgradnje, 26 rekonstrukcije i 11 projekata sanacije elektroenergetske mreže.

3. DOSTIZANJE I PROMOCIJA EKOLOŠKI ZDRAVE SREDINE

Nužnost i principi promjene

Tranzicija homogene strukture državno (društveno) - svojinskih odnosa u sistem tržišne privrede povlači potrebu za tržišnom valorizacijom prirodnih bogatstava (definiranim sintetičkim pojmom *prirodni kapital*). Neracionalna ili nekontrolisana eksploatacija *prirodnog kapitala* do sada je vodila degradaciji životne sredine i smanjenju stoka prirodnih bogatstava za buduće generacije. Krajnje posljedice su: 14,5% preostalog građevinskog zemljišta, slijeganje terena koje je na nekim mjestima dostiglo i do 15 m (zbog čega je porušeno preko 2.700 građevinskih objekata i preseljeno cca 15.000 stanovnika), čemu se dodaje izbacivanje iz upotrebe nekoliko hiljada ha plodnog zemljišta zbog zaostalih minskih polja.

U cjelini, općinska zajednica se u ovom kontekstu (nakon kratkotrajnog poboljšavanja kvaliteta zraka i vode u vodotocima uzrokovanog prestankom rada insustrijskih kapaciteta u toku rata) suočava sa sljedećim problemima vezanim za okoliš:

- aerzagadenja i buka,
- degradacija i ugroženost zemljišta,
- komunalni i industrijski otpad,
- nekontrolisana sječa šuma i erozija zemljišta,
- otpadne vode stanovništva i industrije,
- zaostala minska polja,
- ugrožene zelene površine,
- sumnjiv kvalitet životnih namirnica,
- oskudnost vode za piće
- opasnost daljeg tonjenja,
- ugroženo zdravlje stanovništva.

Temeljni princip sa kojim polazi ispunjavanje strateškog cilja dostizanja i promoviranja ekološki zdrave sredine je: ekološki zdrava sredina pomiruje međusobno konfliktne situacije ekonomije i ekologije, što se ostvaruje kroz formulu o *održivom razvoju*, kao onom razvoju (privrede i društva u cjelini) koji je, najšire kazano, usklađen sa potrebama i ograničenjima prirode, i koja se u suštini svodi na problem izbora konkretnih mehanizama zaštite i očuvanja prirodne sredine.

Pregled stanja zaštite zemljišta, vode i vazduha u općini

Zaštita zemljišta

Zemljište (prostor) općenito uzev, neophodna je podloga za raznovrsne ljudske aktivnosti, a za grad i gradski razvoj ima poseban značaj. Ono je primarni resurs čiji su kapaciteti objektivno ograničeni (nema substituta) i stoga nezamjenjiv instrument regulacije odnosi na interes brojnih subjekata (vlasnici, korisnici, građani, preduzeća, državne institucije). Zemljište u gradu specifičan je funkcionalni sistem koji razgraničava infrastrukturu od suprastrukture (urbana oprema) i istovremeno je okosnica njihove uzajamne povezanosti.

Općina Tuzla je u pogledu prostora suočena sa problemom dvojne prirode: *nedostatkom* građevinskog zemljišta i *degradacijom tla* u raznim pojavnim oblicima.

Enormna gustina naseljenosti - najveća u BiH (460 stanovnika na 1 km², što je 3 puta više nego u Banja Luci odnosno 4,6 puta više nego u Mostaru), uz podatak da vrlo mali dio površine (14,51%) otpada na građevinsko zemljište su činjenice koje govore da je prostor u Tuzli *izrazito ograničavajući* faktor za razvoj i ugodno življenje.

Posebno je ova opština pogodjena gubicima tla usljed slijeganja terena eksploatacijom soli, gubicima poljoprivrednog i šumskog zemljišta izazvanim eksploatacijom uglja i kvarcnog pijeska, odlaganjem šljake i pepela (iz TE "Tuzla"), erozijama tla i klizištima. Značajan dio prostora opštine neupotrebljiv je zbog prisustva minsko-eksplozivnih sredstava. Najugroženiji, sa aspekta *pedološkog* zagađenja, su prostori pored saobraćajnica, područje industrijske zone oko TE "Tuzla" i prostori nizvodno od deponije šljake i pepela.

Sve je više raspoloživog prostora Opštine zaposjednuto i zagađeno divljim auto-deponijama (preko 25 sa oko 5.000 kom. vozila) i brojnim deponijama komunalnog otpada. Organizovanom dispozicijom komunalnog otpada (ceca 160.000 m³/g) obuhvaćeno je tek 60% teritorije Opštine.

Problematičan je i prostor za odlaganje otpada. Postojeća deponija ("Desetne") već je u značajnoj mjeri iskorištena (oko 70 % zapremine).

JP "Komunalac", kao nosilac djelatnosti higijene grada suočeno je sa potrebom značajnijeg tehničkog opremanja (kontejneri, vozila) ali i sa problemom naplate usluga koje pruža.

Zaštita zraka

Kako je Opština Tuzla područje sa narušenim sastavom atmosfere, zaštita svakako jedan je od prioriteta u zaštiti okolice. Najugroženije je, svakako, uže urbano područje (Grad).

Atmosferu nad Gradom najviše zagađuju: (1) motorna vozila, (2) lokalne toplane, kotlovnice i individualna ložišta, (3) TE "Tuzla", (4) ostali - industrijski i drugi zagađivači.

Kako emisija polutanata (SO₂, CO₂, čađi, idr.) enormno premašuje dozvoljene granice kvaliteta zraka, po ekološkim mjerama, svrstava se u III klasu (vrlo zagađen zrak). Najnovija istraživanja ukazuju na dramatično pogoršanje zdravlja stanovništva -(posebno sa kardiovaskularnih bolesti, malignih oboljenja i oboljenja respirativnih organa) su vrlo izraženim utjecajem na još nerođenu djecu, te na ukupno povećanje smrtnosti stanovništva.

Zaštita voda

Najveća zagađenja vodotoka na teritoriji općine dolaze od otpadnih voda domaćinstava i otpadnih voda gradske industrije (Termoelektrana, Pivara, Mesna industrija, Industrija mlijeka, Industrija kvasca, Rudnik soli Tuzla, "Siporex", "Tuzlakvarc"), te ostalih otpadnih voda (autoservisi i garaže, praonice rublja i hemijske čistionice, bolnice, fotolaboratorije i dr.).

Na području općine Tuzla, prema stanju u predratnom periodu registrovani su *najzagadjeniji površinski vodotoci u BiH*. Prema podacima iz izvještaja Ministarstva prostornog uređenja i zaštite okolice odnos prirodne i ispuštene otpadne vode u omjeru je 1:10. Posebno je velik unos otpadnih materija u korito rijeke Jale.

Komponente strateških ciljeva

Strateška vizija o dostizanju i promoviranju ekološki zdrave sredine podrazumijeva ispunjavanje:

Generalni cilj

Pararelno korištenja "ekonomskih " i "neekonomskih " instrumenata zaštite prirodne sredine, odnosno objedinjavanja ekonomskih i ekoloških ciljeva razvoja.

Specifični ciljevi

- *Primjenjivanje zakonske regulative iz oblasti zaštite okoliša na federalnom i kantonalnom nivou,*
- *Očuvanje i korištenje prirodnih resursa na tzv. ekonomskim (endogenim) instrumentima zaštitne politike. Priroda ovih instrumenata ogleda se u tome što oni djeluju u vidu korekcije, odnosno uvetanja cijene korištenja (ili ugrožavanja) konkretnog prirodnog resursa, koju plaća konkretni korisnik (ili zagađivač) i koja onda ex-post (putem tržišta) utječe na izbor postupaka eksploatacije i obim zagađivanja. Mjere i instrumenti tržišnog mehanizma zaštite prirodne sredine su:*
 - *Preciznije definisanje individualnih vlasničkih prava*
 - *Upotreba refundirajućih depozita (povraćaj upotrijebljene hartije, staklene ambalaže, baterija, akumulatora, mašinskog ulja, starih automobila, starih računara i sl).*
 - *Unaprijeđenje ekološke zaštite (deponovanje i prerada otpada na za to predviđenim prostorima).*
 - *Povećanje ekonomskih ušteda (smanjivanje troškova proizvodnje putem većeg oslanjanja na reciklirane sirovine).*
- *Formiranje ekološki savjesne zajednice*

Projektne ideje

Zaštita zemlje (tla)

- Rekultivacija rudarskom djelatnošću degradiranih površina.
- Realizacija projekata rekultivacije odlagališta šljake i pepela.
- Izrade projekta o integralnom ekološkom zbrinjavanju i ekonomskom iskorišćenju otpada, uključivo zajednički nastup opštine Tuzla i susjednih općina.
- Uvođenje sistema upravljanja otpadom kao dijela sistema upravljanja okolinom (saglasno standardu ISO 14000).
- Smanjenja količine ukupnog otpada racionalnim iskorišćenjem resursa.
- Podrška osnivanju privatnih firmi za selektiranje, presovanje, reciklažu i promet sekundarnih sirovina (uklanjanje auto-otpada).
- Stvaranje uslova Javnom preduzeću "Komunalac" za širenje pokrivenosti Općine organiziranim prihvatom i dispozicijom komunalnog otpada (poboljšanje naplativosti usluga, nabavkom savremene opreme) u cilju smanjenja „divljih“ deponija).
- Definisati prioritetne prostore za ozelenjavanje i pošumljavanje.
- Uređenje llinčice u Park prirode.
- Pojačan inspeksijski nadzor, zabrana formiranja "divljih" deponija i primjena kaznenih mjera za prekršaje u postupku odlaganja otpada.
- Uvođenje evidentiranja odlaganja na deponijama opasnih otpada i medicinskog otpada.
- Edukacija stanovništva

Zaštita zraka

- Pristupiti *reguliranom procesu sagorijevanja uglja u TE "Tuzla"* i smanjenju ispuštanja pepela, čađi kao i ostalih polutanata. Termoelektranu "Tuzla" zakonski obavezati da vrši *odsumporavanje* uglja.
- Pristupiti realizaciji projekta *"trolejbus u gradu - tramvaj u prigradskom području"* u cilju smanjenja aero zagađenja od izduvnih gasova putničkih automobila (uz istovremeno *korištenje raspoložive električne energije*)
- Izvršiti *supstituciju lokalnih toplana, kotlana i individualnih ložišta sistemom daljinskog grijanja*. U individualnim ložištima pristupiti korišćenju briketa (da niko ne pali ugalj!).
- Realizovati *projekte smanjenja koncentracija* štetnih polutanata koji su kandidovani kod Direkcije za

zaštitu okolice Tuzlanskog kantona (Projekti za mjesne zajednice: Stari Grad, Novi Grad, Tušanj- Dragodol, kompleks Slanja Banja-Trnovac, Batva-Paša Bunar) te pripremiti projekte i za ostale mjesne zajednice.

- *Stimulisati racionalno korištenje energije, sirovina i materijala čije je korišćenje prihvatljivo sa stanovišta ekoloških zahtjeva.*
- *Pristupiti gašenju onih tehnologija u proizvodnim procesima koje narušavaju eko sisteme a podsticati primjenu savremenih tehnoloških rješenja.*
- *Uspostaviti mrežu za kontinuirano praćenje aerzagadjenja.*
- *Aktivno raditi na donošenju podzakonskih i drugih akata na zaštiti okolice.*
- *Uvesti kontinuirani monitoring.*

Zaštita vode

- *Smanjenje ukupnog obima otpadnih materija.*
- *Prečišćavanje otpadnih voda, i to: izgradnjom postrojenja za predtretman otpadnih materija industrijskih i drugih privrednih kapaciteta.*
- *Izgradnja gradskog postrojenja za prihvata i tretman otpadnih voda domaćinstava i drugih zagađivača.*
- *Zamjena prljavih tehnologija novim.*
- *Stalna kontrola i sankcionisanje zagađenja vodotoka.*

B. Mjesne zajednice

- *Prerada šljake iz TE Tuzla u građevinski materijal*
- *Očuvanje EKO sistema kroz edukaciju*
- *Sankcionisanje prestupnika*

4. PODRŠKA UNAPREĐENJU LJUDSKIH RESURSA

Nužnost i principi promjene

Kako je već navedeno, populaciju općine Tuzla karakteriše nedostatak pozitivne poduzetničke klime[°], što se direktno odražava na zabrinjavajući trend porasta nezaposlenosti, neusklađenosti ponude i tražnje za određenim zanimanjima, kao i slaba motivacija kadrova.

S obzirom na koncept promjene filozofije privrednog razvoja, s jedne strane, te prisustvo Univerziteta i naučno-istraživačkih institucija, ljudski potencijal je moguće za kratko vrijeme pretvoriti u veliki privredni potencijal, zbog čega ljudskom potencijalu se ovom strategijom i pridaje najveća razvojna šansa općine Tuzla.

Podrška unapređenju ljudskih potencijala pretpostavlja usvajanje sljedećih principi promjena:

- Razvijanje povjerenja u društvu;
- Usklađivanje ljudskih potencijala s potrebama strateškog razvoja i ekonomskog restrukturiranja općine Tuzle;
- Unapređenje poslovne kulture podrazumjeva oblikovanje novog načina ponašanja u skladu sa principima poduzetničkog društva;
- Hvatanje trenda razvoja svjetske ekonomije na bazi znanja, tj. kvalitetnim kreativnim ljudima i principima ekonomije znanja.

^{° °} Što je pokazano manjim interesom za konkuriranje na kredite KAP, posebno u slučaju mini businessa u odnosu na ostale općine TK.

Komponente strateških ciljeva

Generalni cilj

Unapređenje socijalnog kapitala i sprječavanje socijalnog konflikta, te hvatanje trenda razvoja svjetske ekonomije na bazi znanja, tj. kvalitetnim kreativnim ljudima i principima ekonomije znanja.

Specifični ciljevi

- *Usklađivanje ljudskih potencijala s potrebama strateškog razvoja i ekonomskog restrukturiranja općine Tuzle.*
- *Unapređenje poslovne kulture koja omogućava dostizanje poduzetničkog društva (jačanje menadžment vještina i duha poduzetništva)*
- *Podizanje informatičke pismenosti*

Projektne ideje

A. Ekspertne ideje

- **Univerzitet u funkciji razvoja regije** -prema konceptu »univerzitet u regiji«:
 - jačanje konkurentne sposobnosti preduzeća u općini i regiji je jedna od bitnih odrednica misije univerziteta
 - moguće usmjeravanje doktorskih, magistarskih i diplomskih radova na konkretne probleme Tuzle i regije u cjelini
- **Centar za razvoj i unapređenje ljudskih potencijala** (mobiliti center) se osniva kao koordinacijsko tijelo sastavljeno od stručnjaka iz više institucija sa interdisciplinarnom i proaktivnom ulogom na tržištu rada. Kroz ovaj centar bi se nastojalo na vrijeme uočavati raskorake u poinudi i trzanju određenih kadrova, te bi se temeljem konkretnih studija zahtijevale potrebne promjene obrazovnih programa, smanjenje deficita i suficita kadrova u profesionalnoj orijentaciji.
- **Kontinuirana edukacija poduzetnika**
Resursi: Obrtnička komora Tuzla, Univerzitet u Tuzli, NGO-ovi (Taldi, NSU), Ekonomski institut
- **Podizanje informatičke pismenosti**
Uspješnost i dinamika privrednog razvoja se podupire primjenom informatičkih resursa i tehnologije u privredi i upravi. Iako u nadležnost općine ne spadaju nastavni programi, lokalna samouprava treba osigurati dostupnost relevantnih informacija (za privredu, upravu, edukaciju) u bilo koje vrijeme, s bilo kojeg mjesta i s bilo kojeg PS uređaja
Podciljevi:
 - učiniti transparentnim objedinjene baze podataka (privreda, uprava)
 - unaprediti razinu kvaliteta usluge (e-poslovanja) prema privredi, građanima (djelično se time bavi projekat osnivanja Info centra)
 - razvoj širokopoljasne mreže
 - srednjoškolski i fakultetski smjerovi - profili obrazovnih kadrova i stručnjaka.

B. Mjesne zajednice

- Dogradnja 4-godišnje škole u Pascima (u 8-godišnjju)
- Ustanovljavanje i izgradnja institucije za liječenje ovisnika i tretiranje maloljetnih delikvenata

5. EFIKASAN SISTEM UPRAVLJANJA

Nužnost i principi promjena

Općina Tuzla je među onim koje su najdalje otišle u reformi javnih službi. Može se konstatovati da se općinskim uslugama, koje su od vitalnog značaja za sve skupine u populaciji, posvetila dovoljna pažnja.

Dalja poboljšanja se ovom strategijom razvijaju na sljedećim principima:

- Jačanje koncepta transparentne i efikasne javne (općinske) administracije, što podrazumjeva:
 - Stavljanje građanina u fokus svog servisnog djelovanja,
 - Jeftiniju administraciju i racionalnije iskorištenost budžetskih sredstava,
 - Pojednostavljivanje procedure/regulative registracije firmi
 - Razvijanje institucija gradskog menadžmenta, institucija za podršku ekonomskog, socijalnog i prostornog razvoja kao nosilaca dugoročnog razvoja,
- Uspostavljanje partnerskog odnosa između općine sa "nosiocima interesa" lokalnog ekonomskog razvoja, i to:
 - Razvijanje partnerstva između javnog i privatnog business sektora,
 - Razvijanje partnerstva između općinske administracije i građana,
 - Razvijanje partnerstva između općinske administracije i civilnog sektora.

Ova partnerstva između grupa i organizacija zainteresovanih za lokalni ekonomski razvoj su od ključne važnosti za realizaciju uspješnih projekata nove filozofije razvoja, koja se inicira ovom strategijom.

Komponente strateških ciljeva

Generalni cilj

Transparentna i efikasna administracija u cilju razvoja dobre lokalne uprave - korisnički orijentisane

Specifični ciljevi

- *Uspostavljanje partnerstva između privatnog i javnog sektora*
- *Razvijanje insitucija gradskog menadžmenta, institucija za podršku ekonomskog, socijalnog i prostornog razvoja kao nosilaca dugoročnog razvoja općine*
- *Revidiranje općinske procedure u postupcima registracije firmi*
- *Unapređenje korporativnog upravljanja javnim (komunalnim) preduzećima*
- *Prelazak dijela administrativnih poslova gradskog menadžmenta u ruke specijalizovanih privatnih agencija*

Projektne ideje

A. Ideje iz procesa lokalnog ekonomskog razvoja

- *Uspostavljanje Lokalnog ekonomskog foruma*
- *Razvoj dobre lokalne uprave - korisnički orijentisane*
- *Podrška (saradnja) institucionalnom jačanju RDA*
- *Ured za zapošljavanje*

B. Preporuke iz mjesnih zajednica

- *Izgradnja efikasne gradske uprave*
- *Izrada Prostornog plana*
- *Pojednostavljenje i pojeftinjenje registracije privrednih djelatnosti*
- *Unapređenje saradnje općinske administracije i mjesnih zajednice*
- *Pojednostavljenje procedura za dobijanje građevinskih dozvola*
- *Efikasno sprovođenje Zakona o privrednim društvima*
- *Vraćanje zelenim pijacama njihove namjene*
- *Efikasna primjena Zakona o održavanju i uparvljanju nad zajedničkim postorom*
- *Reguliranje imovinskih prava duž putnih komunikacija općine*
- *rovođenje geodetskog i geomehaničkog snimanja viših kota grada zbog klizišta*

6. SKLADAN ODNOS SA REGIONALNIM OKRUŽENJEM

Nužnost i principi promjena

Tuzla kao multifunkcionalno privredno i urbano središte vrlo značajnih funkcija u granicama prostora BiH, ostvaruje svoje razvojne utjecaje kako na uže gravitaciono područje - okolne općine, tako i na šire gravitaciono područje Tuzle (povezivanje 19 općina Sjeveroistočne općine u ekonomsku regiju). Ovako strateško definisanje susjednog regionalnog okruženja podrazumjeva razvojne aktivnosti koje pospješuju interregionalnu saradnju, prije svega na ekonomskom i infrastrukturnom polju.

Mogućnost da se dugoročno uspostavi skladan razvoj sa okruženjem podrazumjeva usvajanja sljedećih principa:

- Usklađivanje razvojnih aktivnosti u regiji doprinosi povećavanju potencijala Tuzle kako u regionalnoj privrednoj saradnji tako i u povećavanju stranih direktnih investicija;
- Efikasniji i kvalitetniji razvoj Tuzle kao centra regiona na bazi razvijenije međuindustrijske i drugih oblika povezanosti će doprinijeti privrednom prosperitetu susjednih općina i šireg okruženja;
- Integrirajuća funkcija makrocentra ove regije pripada Tuzli, koja je urbano središte sa najvećim brojem stanovnika i najznačajnijem učešću u broju zaposlenih i društvenom proizvodu regije Sjeveroistočna Bosna;
- U cilju ostvarivanja skladnog razvoja sa regionalnim okruženjem neophodno je razmotriti mogućnost saradnje u oblasti istraživanja i razvoja, obrazovanja, privrednog povezivanja, prostornog planiranja i infrastrukture.

Komponente strateških ciljeva

Generalni cilj

Uspostavljanje dugoročnih razvojnih aktivnosti koje pospješuju interregionalnu saradnju, prije svega na ekonomskom i infrastrukturnom polju.

Specifični ciljevi

- *Zajedničko rješavanje komunalne i prometne infrastrukture*
- *Poduzetništvo na zajedničkoj osnovi*
- *Usklađivanje sa strategijama razvoja drugih općina u okruženju*

Projektne ideje

A. Sa susjednim općinama u rješavanju komunalne i prometne infrastrukture

1. *Zajedničko rješavanje vodosnadbjevanja općina Tuzla-Lukavac-Živinice*
2. *Saobraćajnice*
 - *trolejbus-tramvaj: kružno Tuzla-Lukavac-Živinice*
3. *Tunel Tuzla-Živinice*
4. *Deponija za komunalni otpad (zajedničko rješavanje na subregionalnoj osnovi)*
5. *Toplifikacija: Tuzla-Lukavac-Živinice*
6. *Aeredrom*
7. *Brza cesta: Tuzla-Orašje*

B. Projektne ideje sudionika radionice za pripremu akcionog plana za implementaciju regionalne strategije

1. Regionalni centar za prekvalifikaciju (neovisan od zvaničnih vlasti)
2. Zone male privrede
3. Regionalna agencija za pružanje informativno-pravne pomoći SME
4. Regionalno sajmište
5. Omladinski podizetnički centri
6. Uspostavljanje business inkubatora (za početnike *start-up business*)
7. Formiranje razvojnog inovacijskog menadžerskog centra
8. Formiranje Centar za informativno pravnu podršku potencijalnim i postojećim malim businessima
9. Formiranje dislociranih dijelova slobodnih zona
10. Promotivni centar za povezivanje naših poduzetnika sa poduzetnicima iz okruženja
11. Centar za poslovnu podršku i odjeljenjima «svi najednom mjestu»
12. Sajam poduzetništva
13. Poslovni inkubatori
14. Reorganizacija Zavoda za zapošljavanje
15. Uspostavljanje Centra za podršku razvoja poljoprivrede i proizvodnje hrane

C. Projektne ideje iz strategija drugih općina za poslovno povezivanje sa općinama Tuzla

1. Općina Živinice: konurbacija i (neke) zajedničke funkcije općina Tuzla i Živinice
2. Brčko Distrit
 - Inovacijski i tehnološki trougao: Brčko-Bijeljina-Tuzla
 - Elektrometalski klaster: Brčko-Tuzlanski kanton
 - Logistički koridor